

# บทที่ 1

## บทนำ

### ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การส่งเสริมสุขภาพของตนเองอย่างคือนี้อยู่ช่วยให้อวัยวะแข็งแรง ดังพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช คือการรักษาความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกายเป็นปัจจัยของเศรษฐกิจที่ดีและสังคมที่มั่นคงเพราะร่างกายที่แข็งแรงนั้นโดยปกติจะอำนวยความสะดวกให้สุขภาพจิตใจสมบูรณ์ด้วยและเมื่อมีสุขภาพสมบูรณ์ดีพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจแล้วย่อมมีกำลังทำประโยชน์สร้างสรรค์เศรษฐกิจและสังคมของบ้านเมืองได้เต็มที่ ทั้งไม่เป็นภาระแก่สังคมด้วย คีตเป็นแต่ผู้สร้างมิใช่ผู้ถ่วงความเจริญ (มหาวิทยาลัยมหิดล. 2522) ทุกประเทศในโลกย่อมถือว่าสุขภาพอนามัยของคนในชาติเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะคนเป็นปัจจัยสำคัญสูงสุดในการสร้างความเจริญรุ่งเรือง ความมั่นคงทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง ตลอดจนความสันติสุขให้กับประเทศ ดังนั้นทุกประเทศจึงพยายามส่งเสริมและดำเนินการทุกวิถีทางที่จะทำให้อันคนในชาติมีความสมบูรณ์แข็งแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีสติปัญญาดี มีกำลังใจและกำลังกายที่สามารถประกอบภารกิจต่าง ๆ ให้ก้าวหน้าไปได้ด้วยดี มีความสุขสบายและปลอดภัยจากโรคภัยไข้เจ็บและอุบัติเหตุ มีชีวิตที่ยืนยาว เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิต (บุญสม มาร์ติน และสาอังก์ พ่วงบุตร. 2526 : 137)

สภาพปัญหาสาธารณสุขในปัจจุบันเกิดจากปัจจัยทางด้านสังคมสิ่งแวดล้อมรวมทั้งประชาชนในประเทศมีพฤติกรรมการสุขภาพไม่เหมาะสมและมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น การแก้ไขปัญหาคือการส่งเสริมและพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์สำหรับวัยทำงาน วัยเรียนและผู้สูงอายุให้เหมาะสม กับสภาพปัญหาและปัจจัยแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป จึงต้องมีความหลากหลายยึดหยุ่นสอดคล้องกับทรัพยากรและวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นสำคัญ จึงมีการนำสุขบัญญัติแห่งชาติมาใช้ปฏิบัติ เพราะเป็นการส่งเสริมและปลูกฝังพฤติกรรมสุขภาพในทุกกลุ่มประชากรเป้าหมาย (การนำสุขบัญญัติ) ไปใช้ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดพฤติกรรมถาวรอันจะนำไปสู่การวางรากฐานด้านสุขภาพที่ดี (กองสุขศึกษา. 2542 ข : 2) ปัญหาสุขภาพอนามัยเป็นปัญหาสำคัญที่มีผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจและสังคม ส่วนบุคคล ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ

โดยส่วนรวมประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทยังขาดความรู้ในการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บและการส่งเสริมสุขภาพ ดังนั้นการแก้ปัญหาจึงจำเป็นต้องหาวิธีเพื่อแก้ไขปัญหาคือการปลูกฝังความรู้เรื่องสุขบัญญัติแห่งชาติ ให้แก่ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยเรียน เพราะ

วัยเด็กร่างกายจิตใจกำลังพัฒนาพร้อมที่จะเรียนรู้และรับการปลูกฝังทัศนคติสร้างเสริมประสบการณ์  
 ได้รวดเร็ว เด็กที่มีสุขภาพดีย่อมพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ทุก ๆ ด้านได้ดีอย่างสมบูรณ์และ  
 เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์และมีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนา  
 ประเทศชาติ (กองสุขศึกษา, 2542 ข : 3) ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8  
 (พ.ศ. 2540-2544) มุ่งเน้นที่การพัฒนาคนให้มีคุณภาพและคุณลักษณะที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิต  
 อยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีความสุข กระทรวงสาธารณสุขในฐานะหน่วยงาน  
 ที่รับผิดชอบในการดูแลสุขภาพอนามัยของประชาชนในประเทศให้ทันสมัยกับสถานการณ์ปัจจุบัน  
 เพื่อสนับสนุนการสร้างเสริมพฤติกรรมรวมสุขภาพในกลุ่มเด็กนักเรียนและเยาวชนของชาติ โดยใช้  
 “สุขบัญญัติ” เป็นกลวิธีโดยเน้น 10 ด้าน คือด้านการดูแลรักษาร่างกายและของใช้ให้สะอาด  
 ด้านการรักษาสุขภาพและช่องปาก ด้านการล้างมือให้สะอาด ด้านการรับประทานอาหารที่ถูกหลัก  
 โภชนาการ ด้านการหลีกเลี่ยงสารเสพติด การพนันและการสำส่อนทางเพศ ด้านความสามัคคี  
 ในครอบครัว ด้านการป้องกันอุบัติเหตุ ด้านการดูแลสุขภาพและการออกกำลังกาย ด้านการบำรุง  
 รักษาจิตใจให้วันร่าเริงแจ่มใสอยู่เสมอและด้านมีจิตสำนึกต่อส่วนรวมและร่วมสร้างสรรค์สังคม  
 ในการปลูกฝังพฤติกรรมสุขภาพครอบคลุมความรู้ ค่านิยมและการปฏิบัติที่ถูกต้องด้านสุขภาพ  
 อย่างสม่ำเสมอจนเกิดเป็นสุขนิสัยส่วนบุคคล เพื่อการมีสุขภาพอนามัยที่ดี (กองสุขศึกษา, 2542 ข  
 : 4) และต่อมามติของคณะกรรมการรัฐมนตรีฝ่ายสังคมให้ความเห็นชอบนโยบาย  
 สุขศึกษาแห่งชาติและสุขบัญญัติแห่งชาติ ได้ดำเนินการเสนอต่อคณะรัฐมนตรี โดยคณะรัฐมนตรี  
 ได้ลงมติ เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2539 อนุมัติตามมติคณะกรรมการรัฐมนตรีฝ่ายสังคม  
 และประกาศใช้เป็นสุขบัญญัติแห่งชาติ เพื่อให้กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องนำไป  
 เผยแพร่แก่ประชาชนและกลุ่มนักเรียน กระทรวงสาธารณสุขจึงได้กำหนดให้วันที่ 28 พฤษภาคม  
 ของทุกปี เป็นวันสุขบัญญัติแห่งชาตินับตั้งแต่ปี 2542 เป็นต้นไป (กองสุขศึกษา, 2542 ค :  
 ไม่มีเลขหน้า)

ในปัจจุบันเด็กในประเทศกำลังพัฒนามีถึงร้อยละ 80 ที่เข้าโรงเรียนประถมศึกษา  
 ร้อยละ 71.5 เข้าเรียนในระดับมัธยมต้นและร้อยละ 42.5 เข้าเรียนในระดับมัธยมปลาย  
 จากการสำรวจปริมาณความรับผิดชอบต่ออนามัยโรงเรียนของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบล พบว่า  
 เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบล 1 คน ต้องรับผิดชอบนักเรียนประมาณ 900-1,500 คน  
 ครูในโรงเรียนจึงมีบทบาทเป็น 5 เท่าของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เพราะครูมีโอกาสสัมผัสใกล้ชิด  
 กับเด็กนักเรียนและพ่อแม่ ผู้ปกครอง เป็นระยะเวลานานปีเพื่อแก้ปัญหาจึงควรให้มีการส่งเสริม  
 สุขภาพและสร้างทัศนคติด้านสุขภาพอนามัยในเด็กนักเรียน โดยให้เด็กนักเรียนมีการปฏิบัติตาม  
 สุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ด้านและมีส่วนร่วมในกิจกรรมสุขภาพ โดยมีครูและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

เป็นที่เล็งจะสามารถทำให้นักเรียนรู้จักการมีความรู้ ทัศนคติ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ถูกต้องได้ ทั้งนี้หากได้ให้การฝึกอบรมปลูกฝังความรู้ที่ถูกต้อง กระตุ้นให้รู้จักคิดวินิจฉัยปัญหาและแก้ปัญหา สภาพของตนเองจะเป็นบทเรียนที่ดีและเหมาะสมที่สุด สำหรับชักจูงและปลูกฝังให้นักเรียนมีสุขภาพที่ดี สถาบันการศึกษาจะมีส่วนช่วยเป็นอย่างมากในการปลูกฝังพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ให้แก่เด็กและเยาวชน (กองสุขศึกษา. 2542 ข : 4) ดังนั้นการดูแลตนเอง จึงมีความสำคัญ เพราะจะเป็นประโยชน์ทำให้บุคคลเข้าใจตนเอง เกิดการเรียนรู้ว่าตนมีคุณค่า สามารถช่วยตนเอง ในการแก้ปัญหาการเจ็บป่วยของตนเองได้ โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งแพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขฝ่ายเดียว เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติตนขั้นพื้นฐานสำหรับคนไทยทุกคนในการเปลี่ยนพฤติกรรมระดับบุคคลในด้านสุขภาพอนามัยไปสู่การมีสุขภาพดีและการพัฒนาที่ก้าวทันต่อการอยู่รอดของ เศรษฐกิจ การเมืองและสังคมในอนาคต คือ “การพัฒนาคน” ซึ่งเป็นจุดเน้นของแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เพราะคนเป็นปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จ

โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคมได้ดำเนินการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับสุขบัญญัติ แห่งชาติในโรงเรียนมัธยมศึกษา ตั้งแต่ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2541 จนถึงปัจจุบันโดยได้ ดำเนินงานดังนี้

1. กิจกรรมตรวจสอบสุขภาพด้วยตนเอง เพื่อให้นักเรียนได้ลงบันทึกการตรวจสอบสุขภาพ ด้วยตนเองโดยมีคำแนะนำในการใช้ นักเรียนสามารถลงบันทึกกิจกรรมได้ทุกคน (กรมอนามัย. ม.ป.ป. : 1-16)
2. กิจกรรมรณรงค์ “ฟันสะอาด เหงือกแข็งแรง” เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลเนื่องใน วันคล้ายวันเสด็จสวรรคตสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี วันที่ 18 กรกฎาคมของทุกปี นักเรียนได้รับความรู้ วิธีการแปรงฟันที่ถูกวิธีและสะอาด ได้ตรวจช่องปากและฟันด้วยตนเอง สิ่งสำคัญได้ตระหนักในการดูแลฟันของตนเอง เช่น การแปรงฟันอย่างน้อยวันละ 2 ครั้ง และสามารถให้คำแนะนำแก่เพื่อนและครอบครัวได้ (โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม. 2542 ค : 1-4)
3. โครงการส่งเสริมการเจริญเติบโตให้สมวัย ปีการศึกษา 2542 มีการชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูงและเก็บเกณฑ์มาตรฐาน ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 3,389 คน มีนักเรียนที่มีส่วนสูง/อายุ (ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน) จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 2.45 น้ำหนัก/ อายุ (ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน) จำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 5.43 น้ำหนัก/สูง (ต่ำ-สูง กว่าเกณฑ์) มีนักเรียนผอม 163 คน คิดเป็นร้อยละ 4.81 นักเรียนอ้วน 166 คน คิดเป็นร้อยละ 4.90 ได้คัดเลือกนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเจริญเติบโตให้สมวัย จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 3.88 ส่วนนักเรียนที่มีส่วนสูงต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานและได้เชิญ

ผู้ปกครองเข้าร่วมในการดูแลสุขภาพของนักเรียนและให้การสนับสนุนครูให้โภชนศึกษา แนะนำ การออกกำลังกายทุกวันอย่างน้อยวันละ 20 - 30 นาทีและส่งเสริมให้นักเรียนดื่มนมทุกวันวันละ 1 แก้วและผู้ปกครองร่วมให้การสนับสนุนที่บ้าน หลังจากนักเรียนได้ดื่มนมทุกวันเป็นระยะเวลา 100 วัน นักเรียนที่มีส่วนสูงต่ำกว่าเกณฑ์ก่อนดื่มนม 61 คน คิดเป็นร้อยละ 3.88 หลังดื่มนมมี นักเรียนที่มีส่วนสูงต่ำกว่าเกณฑ์ 20 คน คิดเป็นร้อยละ 1.27 (โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม, 2542 ข : 1-9)

4. โครงการเพื่อนเตือนเพื่อน เพื่อให้นักเรียนได้ช่วยกันดูแลเพื่อนและน้อง ในโรงเรียน ให้มีพฤติกรรมที่ถูกต้องห่างจากอบายมุขที่ก่อให้เกิดความเสียหายและความสูญเสีย ต่อตนเอง ครอบครัว สังคมและเศรษฐกิจ (โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม, 2536 : ไม่มีเลขหน้า)

5. โครงการโรงเรียนสีขาว ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูอาจารย์ทุกท่านมีส่วนร่วม ในการดูแลพฤติกรรมของนักเรียนให้ปลอดจากบุหรี่ สุราและสารเสพติด ถิ่นเป็นอบายมุขที่ก่อให้เกิดความเสียหายและความสูญเสียต่อตนเอง ครอบครัว สังคมและเศรษฐกิจ ไปจนถึงความ หายนะของประเทศชาติได้ (โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม, 2542 ก : ไม่มีเลขหน้า)

6. คลินิกสุขภาพวัยรุ่น ให้บริการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพอนามัยและสุขภาพจิต ของนักเรียนในโรงเรียน โดยครูพยาบาล หากมีปัญหาที่ซับซ้อนจึงได้ส่งต่อแพทย์ให้การรักษา (โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม, 2538 : 1-80)

7. จัดกิจกรรมป้ายนิเทศ ให้ความรู้เรื่องเอดส์ สารเสพติด การดูแลสุขภาพปาก และฟันและด้านสุขภาพอนามัยต่าง ๆ ให้ความรู้ทุกกลุ่มสาระฯ ห้องศูนย์สื่อสารณสุข (โรงเรียน บุรีรัมย์พิทยาคม, 2539 : ไม่มีเลขหน้า)

8. การจัดนิทรรศการสารณสุขให้ความรู้ ณ ห้องศูนย์สื่อสารณสุข (โรงเรียน บุรีรัมย์พิทยาคม, 2542 ง : ไม่มีเลขหน้า)

นักเรียนมีความตระหนักและให้ความสำคัญ ในการดูแลเอาใจใส่ต่อสุขภาพของตนเอง ลังขึ้นและเนื่องจากผู้ปกครองมีภาระหน้าที่ ในการให้การดูแลเอาใจใส่ต่อบุตรหลานน้อย ดังนั้น การให้ความรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้นั่งคิดผลกับตัวนักเรียนเอง โดยใช้กลวิธีการเรียนรู้ ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็น การกิจของนักเรียน ครูอาจารย์ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและองค์กรของรัฐ เอกชน ต้องให้ความร่วมมือสนับสนุนดำเนินกิจกรรม เพื่อให้เด็กเกิดความรู้ ทักษะคิดและการปฏิบัติ ที่ถูกต้องและการสร้างเสริมปลูกฝังให้นักเรียนทุกคนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีทักษะชีวิต มีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

ชมกสมหาพิญหาดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจที่จะทำการวิจัยเพื่อการศึกษาการบริหาร การสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพตามสุขบัญญัติแห่งชาติ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด กรมสามัญศึกษา เขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการวางแผน การบริหารงาน การพัฒนางาน การดำเนินงานอนามัยโรงเรียนและการปลูกฝังการสร้างเสริม พฤติกรรมสุขภาพตามสุขบัญญัติแห่งชาติ ให้นักเรียนมีสุขภาพที่ดีต่อไป

### ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาการบริหารการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพตามสุขบัญญัติแห่งชาติ ของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนหมวดวิชาพลานามัยและครูอนามัยโรงเรียนในโรงเรียน มัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา เขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติตนการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพตามสุขบัญญัติ แห่งชาติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตอำเภอเมืองจังหวัดบุรีรัมย์ ในโรงเรียนมีขนาดต่างกัน

### สมมติฐานของการวิจัย

การปฏิบัติตนการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพ ตามสุขบัญญัติแห่งชาติ ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีการปฏิบัติตนแตกต่างกัน

### ความสำคัญของการวิจัย

1. เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนการกำหนดนโยบายการบริหารงาน การพัฒนางาน และทราบผลถาวรดำเนินงาน/โครงการ การสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพ ตามสุขบัญญัติแห่งชาติ
2. ผลการศึกษาครั้งนี้จะเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารโรงเรียน เพื่อกำหนด การพัฒนาครูผู้สอนหมวดวิชาพลานามัยและครูอนามัยโรงเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. ผลการศึกษาครั้งนี้จะเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอน ในการวางแผนปรับปรุง และพัฒนาการปฏิบัติงานในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนวิชาสุขศึกษาและวิชาพื้นฐาน วิชาอาชีพการสาธารณสุขต่อไป

### ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาดังนี้

1. ศึกษาการบริหารการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพ ตามสุขบัญญัติแห่งชาติ ของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยใช้แนวคิดและหลักการบริหารกระบวนการ ด้านการศึกษาในสถานศึกษา เป็นแนวทางกำหนดการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน เป็น 4 ด้าน คือ ด้านบุคลากร ด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัย ด้านการจัดระบบการณณ์ ด้านการปลูกจิตสำนึก ต่อส่วนรวมและร่วมสร้างสรรค์สังคม

2. เปรียบเทียบการปฏิบัติตนการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพตามสุขบัญญัติแห่งชาติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ในโรงเรียนขนาดต่างกัน 10 ด้าน คือ

ด้านการดูแลรักษาร่างกายและของใช้ให้สะอาด

ด้านการรักษาสุขภาพฟันและช่องปาก

ด้านการล้างมือให้สะอาด

ด้านการรับประทานอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ

ด้านการหลีกเลี่ยงสารเสพติด การพนันและการสำส่อนทางเพศ

ด้านความสามัคคีในครอบครัว

ด้านการป้องกันอุบัติเหตุ

ด้านการดูแลสุขภาพและการออกกำลังกาย

ด้านการบำรุงรักษาจิตใจให้ร่าเริงแจ่มใสอยู่เสมอ

ด้านมีสำนึกต่อส่วนรวมและร่วมสร้างสรรค์สังคม

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ปีการศึกษา 2543 จำนวนโรงเรียน 9 โรงเรียน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 9,955 คน

กลุ่มตัวอย่าง หน่วยโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจงและแบบอย่างง่าย ได้กลุ่มตัวอย่าง หน่วยโรงเรียน 4 โรงเรียน คือโรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม โรงเรียนภัทรบพิตร โรงเรียนถนนกสิศปีที่พิทยาคมและโรงเรียนกสิศนทาพิทยาคม กลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารโรงเรียน 20 คน กลุ่มตัวอย่างครูผู้สอน 23 คน (ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์, 2541 : 116)

กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 สุ่มจากประชากร โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่ และมอร์แกน (ทวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540 : 303) ได้กลุ่มตัวอย่าง 364 คน หลังจากนั้นทำการสุ่มแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดของโรงเรียน คือขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็ก ให้กระจายตามสัดส่วนตามขนาดโรงเรียน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 407 คน

#### 4. ตัวแปรที่จะศึกษา

##### 4.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

4.1.1 ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกัน ซึ่งแบ่งเป็น 4 ขนาด ดังนี้

โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ จำนวนนักเรียน 2,500 คนขึ้นไป

โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวนนักเรียน 1,500-2,499 คน

โรงเรียนขนาดกลาง จำนวนนักเรียน 500-1,499 คน

โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวนนักเรียน 0-499 คน

4.1.2 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ในโรงเรียนขนาดต่างกัน

##### 4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

4.2.1 การบริหารการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพตามสุขบัญญัติแห่งชาติ ของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ 4 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัย ด้านการจัดประสบการณ์ และด้านการปลูกจิตสำนึกมีส่วนร่วมและร่วมสร้างสรรค์สังคม

4.2.2 การปฏิบัติตนการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพตามสุขบัญญัติแห่งชาติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ใน 10 ด้าน ดังนี้

ด้านการดูแลรักษาร่างกายและของใช้ให้สะอาด

ด้านการรักษาสุขภาพและช่องปาก

ด้านการล้างมือให้สะอาด

ด้านการรับประทานอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ

ด้านการหลีกเลี่ยงสารเสพติด การพนันและการสำส่อนทางเพศ

ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว  
 ด้านการป้องกันอุบัติเหตุ  
 ด้านการดูแลสุขภาพและการออกกำลังกาย  
 ด้านการบำรุงรักษาจิตใจให้ร่าเริงแจ่มใสอยู่เสมอ  
 ด้านมีสำนึกต่อส่วนรวมและร่วมสร้างสรรค์สังคม

### นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การศึกษา หมายถึง การเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีความรู้ควบคู่กับความคิด ความประพฤติก ค่านิยม ทักษะคุณลักษณะ จริยธรรมอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
2. การบริหาร หมายถึง การปฏิบัติของคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ใช้เทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ร่วมมือกันทำกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์
3. การสร้างเสริมพฤติกรรมรวมสุขภาพ หมายถึง การกระตุ้นการกระทำหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์แสดงออกมามีคุณลักษณะที่มีความสมบูรณ์ของร่างกาย จิตใจและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีชีพเพียงแต่ปราศจากโรคและความพิการเท่านั้น
4. สุขบัญญัติแห่งชาติ (National Health Recommendation) หมายถึง พฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการปลูกฝังและการสร้างเสริมพฤติกรรมรวมสุขภาพให้แก่เด็ก เยาวชนและประชาชน โดยประชาชนทั่วไปพึงปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ได้มาซึ่งพฤติกรรมที่พึงประสงค์ 10 ด้านคือ
  - ด้านการดูแลสุขภาพร่างกายและของใช้ให้สะอาด
  - ด้านรักษาฟันให้แข็งแรงและแปรงฟันทุกวันอย่างถูกต้อง
  - ด้านล้างมือให้สะอาดก่อนกินอาหารและหลังการขับถ่าย
  - ด้านกินอาหารสุก สะอาดปราศจากสารอันตรายและหลีกเลี่ยงอาหารรสจัดสีฉูดฉาด
  - ด้านงดบุหรี่ สุรา สารเสพติด การพนันและการสำเอนทางเพศ
  - ด้านสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวให้อบอุ่น
  - ด้านป้องกันอุบัติเหตุด้วยการไม่ประมาท
  - ด้านออกกำลังกายสม่ำเสมอ และตรวจสุขภาพประจำปี
  - ด้านทำจิตใจให้ร่าเริงแจ่มใสอยู่เสมอ
  - ด้านมีสำนึกต่อส่วนรวมและร่วมสร้างสรรค์สังคม
5. โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา เขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์



6. ขนาดของโรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 สังกัดกรมสามัญศึกษา มี 4 ขนาด คือ
  - โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ มีจำนวนนักเรียน 2,500 คนขึ้นไป
  - โรงเรียนขนาดใหญ่ มีจำนวนนักเรียน 1,500-2,499 คน
  - โรงเรียนขนาดกลาง มีจำนวนนักเรียน 500-1,499 คน
  - โรงเรียนขนาดเล็ก มีจำนวนนักเรียน 1-499 คน
7. ผู้บริหาร หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ช่วยผู้บริหารหรือครูปฏิบัติงานในหน้าที่ช่วยผู้บริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
8. ครูผู้สอน หมายถึง ครูหมวดวิชาพหุศึกษามัธยม ครูอนามัยโรงเรียน หรือครูปฏิบัติงานในหน้าที่ครูพหุศึกษามัธยมหรือครูอนามัยโรงเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
9. นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์